

Сафари Гулназар

# СУРУД ва МУСИҚӢ

*Китоби дарсӣ барои синфи 3*

Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон  
тавсия кардааст



Душанбе  
«Полиграф Групп»  
2013

## Хонандаи азиз!

Китоб манбаи донишу маърифат аст, аз он бахравар шавед ва онро эҳтиёт намоед. Кӯшиш кунед, ки соли хониши оянда ҳам ин китоб бо намуди аслиаш дастраси додору хоҳарчаҳоятон гардад ва ба онҳо низ хизмат кунад.

Истифодаи иҷравии китоб:

№	Ному насаби хонанда	Синф	Соли таҳсил	Ҳолати китоб (баҳои китобдор)	
				Аввали соли хониш	Охири соли хониш
1					
2					
3					
4					
5					

# СУРУДИ МИЛЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

*Шеъри Гулназар Келдӣ*

*Муסיқии Сулаймон Юдаков*

Диёри арҷманди мо,  
Ба баҳти мо сари азизи ту баланд бод,  
Саодати ту, давлати ту бегазанд бод,  
Зи дурии замонаҳо расидаем,  
Ба зери парчами ту саф кашидаем,  
кашидаем,

Зинда бош, эй Ватан,  
Тоҷикистони озоди ман!

Барои нангу номи мо,  
Ту аз умеди рафтагони мо нишонай,  
Ту баҳри ворисон ҷаҳони ҷовидонай,  
Хазон намерасад ба навбаҳори ту,  
Ки мазраи вафо бувад канори ту,  
канори ту.

Зинда бош, эй Ватан,  
Тоҷикистони озоди ман!

Ту модари ягонаӣ,  
Бақои ту бувад бақои хонадони мо,  
Мароми ту бувад мароми ҷисму ҷони мо,  
Зи ту саодати абад насиби мост,  
Ту ҳастиву ҳама ҷаҳон ҳабиби мост,  
ҳабиби мост.

Зинда бош, эй Ватан,  
Тоҷикистони озоди ман!

## АЗ МУАЛЛИФ

Ҷумҳурии Тоҷикистон эълонияи истиқлолияти давлатии миллиро эълон намуд. Имконияти фароҳ пайдо гашт, то низоми маорифи халқамонро муайян ва ба маҷрои ҷомеаи демократӣ равона созем. Дар ин самт силсилаи фанҳои бадеӣ, ахлоқиву инсондӯстӣ дар дарки нафосати оламу одам ва ҳунари нафисаву адабиёт, талаботи тамосгирӣ бо санъату фарҳанг мавҷеи сазовор доранд. Ба хусус, нақши дарсҳои мусиқӣ, ки миёни анвои ҳунари нафиса мақому манзалати хоса доранд, хеле зиёд аст.

Мусиқӣ таҷассумгари рӯҳу хуни миллат ва набзи ҳастист. Бамаврид аст аз суханҳои Абулмуъмин Сафиуддини Ҷурҷонӣ ёдовар шавем, ки дар китобаш «Бехҷат – ур – рӯҳ» овардааст: «Аз ин илми (мусиқӣ) шарифаи рафиъа (олӣ, баланд) гофилу бебаҳра будан аз гошти балоҳату (аблаҳӣ, гӯлӣ, нодонӣ) ҷаҳолат аст». Пас, моро зарур аст саъй кардан, то насли худ аз ҷаҳолату балоҳат берун оварем, замири ишон бо нури маърифати мусиқӣ, ки мабдаи худро аз зиндагии воқеӣ мегирад, мунаввар созем.

Ҳадафи асосии дарсҳои мусиқӣ, қабл аз ҳама, тарбияи инсон аст. Тавре ки ақлу хирад, ахлоқи ҳамида, вичдони поки инсон рушд карда, ӯ аз таъсири он ғамхору некӯкор, ватандӯсту сулҳҷӯ, далеру бебоқ, ҷавонмарду шикебо ба камол расад.

Дар синфи 3 вазифаю мақсадҳои дарси мусиқӣ иборатанд аз:

- дарку фаҳмиши мусиқӣ, ки асоси ҳамаи дигар (сурудан, рақсидан, маърифати мусиқӣ пайдо кардан ва ғайраҳо) шуглҳоро ташкил медиҳад;

- пайдоиши малакаҳои ҳофизӣ ва инъикоси (сурудсароии) суруд ва тобишҳои оҳангии он;

- ба даст овардани донишҳои ибтидоӣ аз маърифати мусиқӣ, ки муносибати бошуурона (на иҷро ва дарки таҳминӣ) – и шогирдонро зимни шунидани мусиқӣ, иҷрои суруд ҳаракати мусиқии зарбӣ таъмин менамояд;

- шиносӣ бо адвор (нота), васоити муҳими ифодаи мусиқӣ (оҳанг, зарб, суръат ва ғайраҳо), соҳҳои мусиқии халқӣ, суннатҳои аҷдодӣ ва маросимҳои анъанавии ниёгон;

- парваридани шавқу ҳавас ва муҳаббат ба мусиқӣ, рушду нумӯи дарки зебоӣ ва салиқаи бадеӣ, тақомули қобилияти эҷодӣ, тафаккури тахайюл, хотираву тасаввур;

- фаҳмидани алоқамандии мусиқӣ бо табиат, олами ҳайвоноту наботот, зиндагии инсон (шодиву сурур, гаму андӯх ва соири эҳсосоти муҳими инсон) ва ғайраҳо.

Китоб бо мавзӯҳои муайян тарҳрезӣ шудааст. Ин ҷиҳат ба омӯзиши мушаххаси маводи лозима дар вақти муайян мусоидат мекунад.

Дарсҳои мусиқӣ дар синфҳои ибтидоӣ аз бахшҳои шунавонидани мусиқӣ, машқҳои овозӣ, сурудсароӣ, ҳаракати мусиқии зарбӣ ва маърифати мусиқӣ иборат аст.

Дар китоби мазкур доир ба ҳамаи бахшҳои зикршуда маводи зарурро метавон дарёфт.

Машқҳои овозӣ низ бо маводи мушаххас, бо назардошти суруди интихобшуда пешкаш карда шудаанд. Дар ин ришта аз порчаҳои сурудҳои халқӣ ва нагмаҳои мухталиф низ истифода бурдан мумкин аст. Омӯзгорон метавонанд ба дарсҳои мусиқӣ эҷодкорона даст зананд, яъне, бо он чи ки пешкаш гардидааст, маҳдуд нашаванд. Асарҳои мусиқӣ (суруду оҳангҳо)-ро (бо назардошти мавзӯӣ, имкониятҳои овозӣ ва сифатҳои синнусолиии шогирдон, ки дар қисми охири китоб замима шудаанд) метавон иваз намуд. Муҳим ба ҳадаф расидан аст, на восита.

## БАЧАҲОИ АЗИЗ !

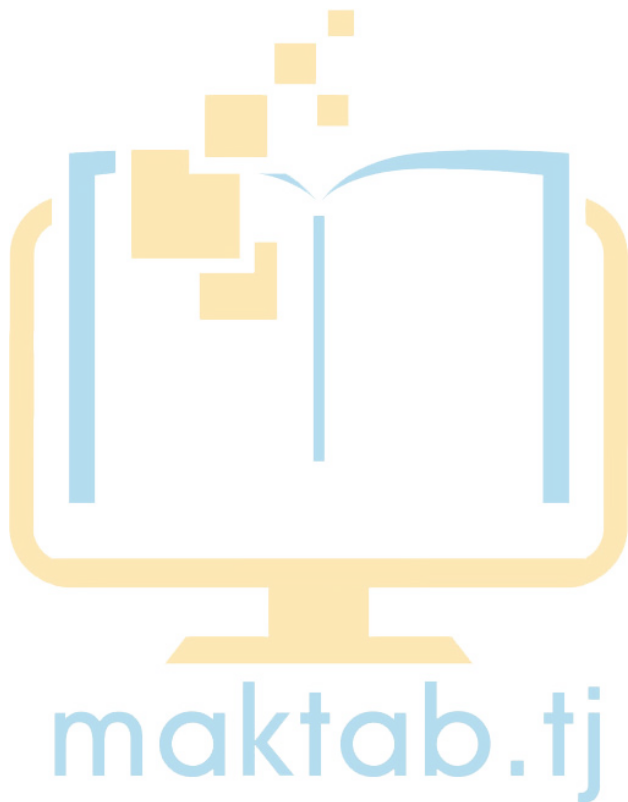
Ҳар сол донишҳои шумо дар бораи мусиқӣ меафзоянд. Дар давоми солҳои гузашта таваҷҷуҳи шумо ба мусиқӣ пайдо шуда буд. Шумо доир ба мусиқӣ маълумоти зиёде ҳосил намудаед. Дар бораи соҳаҳои мусиқӣ, асарҳои оҳангсозони касбӣ, ҳофизони халқӣ ва адвор (нота) донишҳои муайян ба даст овардед. Аммо ин басанда нест, барои амиқ фаҳмидан ва дуруст дарк кардани мусиқӣ боз бисёр чизҳоро омӯхтан лозим аст.

Ба ҳубӣ фаҳмидани нозукиҳои мусиқӣ ва донишгари он ҳаёти шуморо боз ҳам рангинтару шавқовар мегардонад, шодиву суруратон меафзояд ва оламу одамро хубтар мефаҳмед.

Ин китоб шуморо бо мусиқии халқии худ аз наздик шинос мекунад. Шумо аз мутолиаи ин китоб мефаҳмед, ки мусиқии халқии тоҷикӣ таърихи 4500 – сола дорад ва дар тӯли асрҳо вобаста ба таърих, шароиту муҳити зист ва ҳаёти мардуми сарзаминамон

инкишоф ёфта, таърих ва зиндагии мардумро дар худ таҷассум намудааст.

Ба воситаи ин китоб шумо бо сурудҳои таърихӣ, таронаҳои бахшида ба қорнамоии халқамон, бо ҳаёту фаъолияти оҳангсозони тоҷик ва табиати зебои кишвари паҳноварамон шинос хоҳед шуд.



## МАКТАБИ МО

Шеъри Н. Розик

Мусиқии А. Меликов

Moderato (муътадил)

доира

Эй

мак - та - би маҳ - бу - би мо, О - зо - да - ву мат -

лу - би мо, Эй лу - би мо, Ҳо - ло зи таъ - тил

о - ма - дем, Аз нав ба таҳ - сил о - ма - дем. Ҳо -

о - ма - дем.



1

Эй мактаби маҳбуи мо,  
Озодаву матлуби мо,  
Ҳоло зи таътил омадем,  
Аз нав ба таҳсил омадем.

2

Мо дар деҳи хуррам будем,  
Бо дӯстон ҳамдам будем,  
Бо ҷӯраҳо дар кӯҳу дашт,  
Кардем агарчи сайругашт.

3

Ту дар хаёли мо будӣ,  
Зебову дилоро будӣ,  
Оғӯши худ бар мо кушо,  
Дорем хеле тухфаҳо.

Пеш аз шиносӣ бо суруд оид ба таассуроти хонандагон аз таътили тобистона, огози соли хониш ва меҳру муҳаббати хонандагон нисбат ба мактабу муаллим суҳбат гузаронидан мувофиқи матлаб аст.

Суруд дар андозаи ҳафт-ҳаштӣ эҷод шуда, хушӯҳанг ва сабук садо медиҳад. Ин суруд аз тарафи бачаҳо бояд бо майлу рағбати том қабул гардад, чунки он ифодагари шодиву хурсандӣ ва меҳру муҳаббати бачаҳо нисбат ба мактабу таълимгоҳашон буда, тамоми эҳсосоти онҳоро аз ин лаҳзаҳои ҳаяҷонбахш, ки бесаброн интизорӣ мекашиданд, инъикос менамояд.

Лафзи суруд оддӣ ва фаҳмост. Бинобар ин, ба омӯзгор лозим аст, ки аз бачаҳо бо хушӯҳангиву мулоимӣ ва меҳри беандоза сароиданро талаб намояд.

Қор аз рӯи талаффузи дурусти ҳиҷоҳо муҳим буда, ба ҳиҷоҳои «бу» ва «лу»-и банди аввали суруд диққат додан зарур аст. Мушкилоти сароидани ин ҳиҷоҳо он аст: ки садоҳои «у» ба ду нотаи ҳаштӣ бо хатти камон ва дар охири ҳиҷо бо нотаи ҳаштӣ дигар пайвастагӣ дорад, ки мумкин аст бачаҳо ҳангоми сароидан ба дарознокии овозҳо риоя накунад. Аз ин рӯ, ба омӯзгор тавсия дода мешавад, ки мавриди омӯзонидани суруд ба ин қисматҳо диққати махсус диҳад ва онҳоро дар алоҳидагӣ такрор намуда, баъд дар якҷоягӣ омӯзонад.





Диапазони суруд васеъ нест, аз нотаи *до* то *си* - и октаваи якум буда, дар сози *ре-минор* навишта шуда, дар андозаи ҳафт-ҳаштӣ эҷод шудааст. Ин ба диапазони овози сарояндагии синфи сеюм мувофиқ буда, садодиҳияш хоси оҳангҳои халқӣ мебошад, ки иҷроиши сурудро хеле осон мегардонад.

Суруд сабук, бидуни кашиш ва бе саросемагӣ иҷро карда мешавад.

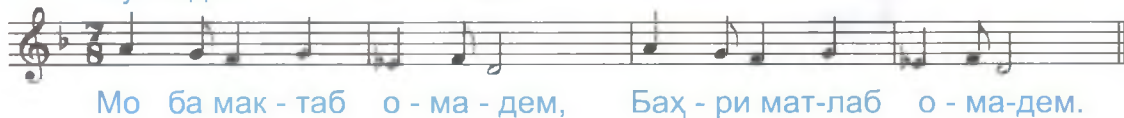
## МАЪРИФАТИ МУСИҚӢ

Ба ёд овардани донишҳои маърифати мусиқӣ аз синфҳои 1 ва 2. Малакаҳои сурудсарой, малакаҳои ибтидоӣ дар бораи қоидаҳои сурудсарой, тарзи дуруст нишастан, нафасгирӣ ва мавриди он, ҳифзи овози сарояндагӣ. Муаллифони суруд, шеър, оҳанг, шундан ва фарқ кардани садои созҳои мусиқии халқии тоҷикӣ: дутор, рубоб, най, ғижжак, инчунин, созҳои зарбии мусиқӣ: таблақ, нағора ва ҷуфтнағора.

maktab.tj

## МАШҚИ ОВОЗ

Муътадил





## ҲАРФЕ, КИ МО МЕХОНЕМ

Шеърӣ Г. Келдӣ

Мусиқии Ҷ. Обиднур

**Moderato** (муътадил)

доира

*mf*

Ҳар-фе, ки мо ме - хо - нем, Ҳар-фе, ки мо

ме - до - нем, Ҳа-ме-ша о - рад ба ёд

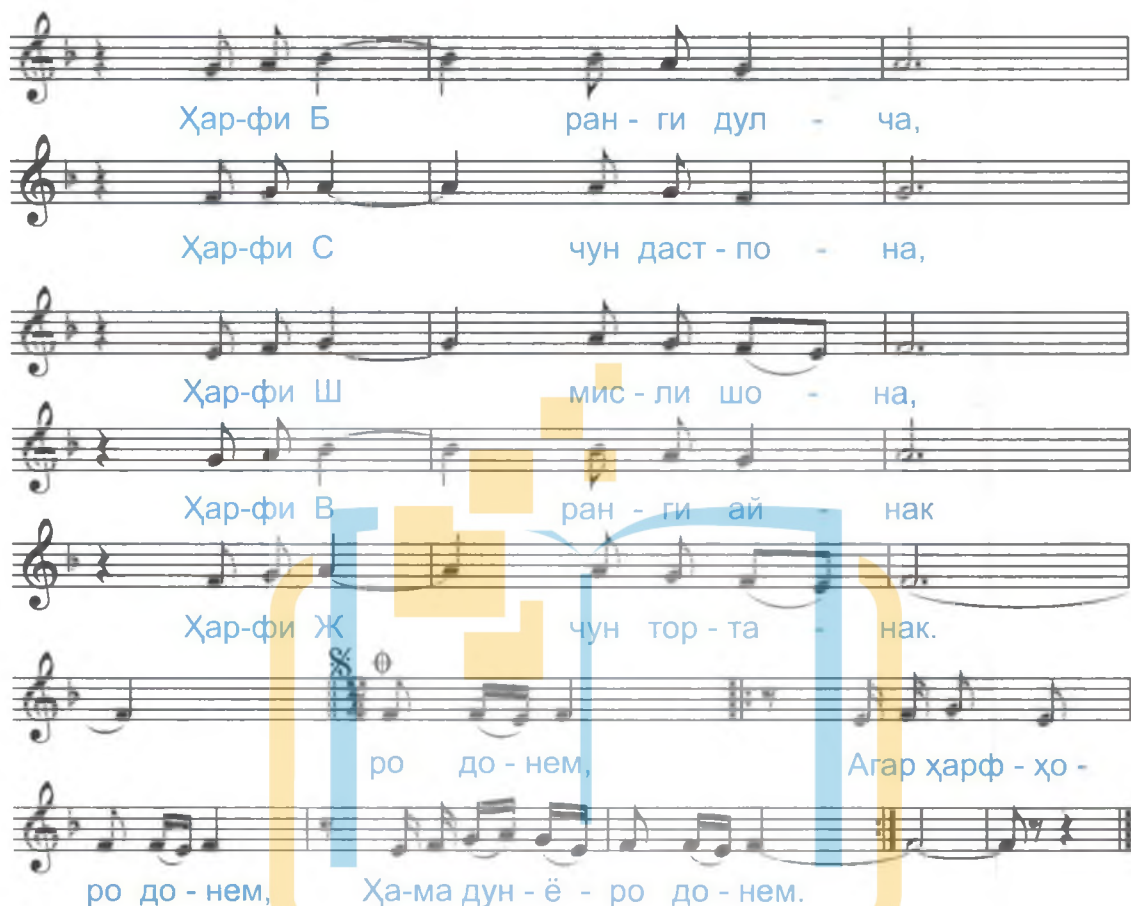
Як ни-шо - не аз Ҳа - ёт. аз Ҳа - ёт.

maktab.tj

**Allegretto** (хушҳолона)

*mf*

Ҳар-фи О мис-ли кул - ча,



# *I*

Харфе, ки мо мехонем,  
Харфе, ки мо медонем,  
Хамеша орад ба ёд  
Як нишоне аз ҳаёт.

# *II*

Харфе, ки мо мехонем,  
Харфе, ки мо медонем.  
Агар харфхоро донем,  
Ҳама дунёро донем.

Харфи О мисли кулча,  
Харфе Б ранги дулча,  
Харфи С чун дастиона,  
Харфи Ш мисли шона,  
Харфи В ранги айнак  
Харфи Ж чун тортанак.

Пеш аз омӯзонидани суруд муаллим ба бачаҳо бо саволи - «Ин суруд кадом лаҳзаи ҳаёти шуморо ба ёд меорад?», - муроҷиат мекунад.

Бо мазмуни шеър шинос шуда, бачаҳо лаҳзаи хайрбодно бо китоби «Алифбо» ба ёд меоранд.

Суруд аз ду қисмат иборат буда, сабук ва хотирмон садо медиҳад. Дар қисмати аввал диққатро ба як нуқта равона кардан даркор аст: голибан ҳама ҳиссаҳои аввали тақтеъҳои суруд бо пауза оғоз шуда, дар вақти сароидан каме монета пеш меоранд.

Тарзи раван ва дурусти иҷрои суруд аз тарафи муаллим ин мушкилиҳоро аз байн мебардорад.



Мушкили дигаре, ки ҳангоми омӯзиши суруд ба миён омаданаш аз эҳтимол дур нест, гузариш аз қисмати аввал ба қисмати дуввуми суруд мебошад (аз андозаи дучорякӣ ба шаш-ҳаштакӣ), яъне, агар қисмати аввал бо мулоимӣ ва оромона иҷро гардад, пас, қисмати дуввум тез ва хушхолона садо дода, хусусияти оҳанги рақсиро мегирад. Дар ин маврид бачаҳо ба ваҷд омада, ба ҳиссиёти аз ҳад зиёд роҳ доданашон мумкин аст, ки ин дар навбати худ ба омӯзиши дурусти суруд ҳалал мерасонад.



Бинобар ин, ба муаллим тавсия дода мешавад, ки ҳангоми кор аз рӯи ин қисмат оромона ва бе ҳаяҷони аз ҳад зиёд сароидани сурудро ба бачаҳо таъкид кунад ва барои ба мақсад ноил шудан аз тамоми малакаю истеъдоди худ истифода барад.



## МАЪРИФАТИ МУСИҚӢ

**Пауза (таваққуф)** аломати хомӯшӣ дар мусиқӣ мебошад. Паузаҳо ба мисоли нотаҳо дарознокиро соҳибанд: пурра, нимпурра, чорякӣ, ҳаштиякӣ ва ғ.к.

Паузаи пурра ба 1-и, 2-и, 3-и, 4-и шумурда мешавад.

Паузаи нисфӣ ба 1-и, 2-и шумурда мешавад.

Паузаи чорякӣ ба 1-и шумурда мешавад.

Паузаи ҳаштиякӣ ба 1 шумурда мешавад.



### МАШҚИ ОВОЗ





## МУАЛЛИМ

Шеъри *М. Мирзоев*

Мусиқии *Н. Бобокалонова*

**Allegretto** (хушҳолона)

доира *mf*

Но - ми ту бо - шад,      Вир - ди за - бон -

ҳо,      Зи ту ги - рад илм,

Ҳар фар-ди дун - ё.      Бе ту на-до - рад,

Ҳеҷ ран - ге рӯз - гор.      Раҳ - о - мӯ - зи

мо...      Ҳас - ти о - мӯз - гор.

1

Номи ту бошад  
Вирди забонҳо,  
Зи ту гирад илм  
Ҳар фарди дунё.  
Бе ту надорад  
Ҳеч ранге рӯзгор.  
Раҳомӯзи мо  
Ҳастӣ омӯзгор.

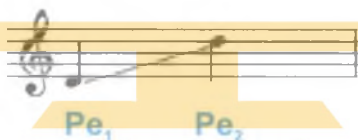
2

Илму адабро  
Аз ту андӯзем.  
Одамгариро  
Аз ту омӯзем.  
Бе ту надорад  
Нуре дабистон.  
Номи ту бошад  
Баробари чон.

Суруди «Муаллим» дар андозаи шаш-ҳаштакӣ, сози *фа-мажор* бо суръати хушҳолона эҷод шудааст.

Мазмун ва мундариҷаи он бо оҳанг пурра мувофиқат мекунад, яъне, ҳам суҳан ва ҳам мусиқӣ характери хоси ин сурудро инъикос мекунанд.

Суруд меҳру муҳаббати беандозаи шогирдонро нисбат ба устод – муаллим таҷассум ва арзу сипоси онҳоро нисбат ба меҳнати пурзаҳмату пуршарафи ӯ ифода менамояд. Диапазони суруд аз овози *ре*-и октаваи 1 то *ре*-и октаваи 2 иборат аст.



Дар вақти омӯзиш ба дуруст сароидани он тақтеъҳое, ки дар онҳо нотаҳои чорякӣ бо ҳаштакӣ омадаанд (тақтеъҳои 1,3,5 ва ғайра), диққат додан зарур аст. Вақти сароидан мумкин аст бачаҳо ба саросемагӣ роҳ дода, мадиди дарозии нотаҳои чорякиро риоя накунанд.



Но - ми ту бо - шад...

Ба талаффузи бурро ва пурраи ҳиҷоҳо низ диққат додан зарур аст. Масалан, дар тақтеи 6-уми суруд дар калимаи «илм» ҳангоми сароидан садоноки «и» кашиш ёфта, ҳамсадоҳои «л, м» мумкин садо надиҳанд.



Аз болои авҷи суруд (тақтеи 9-ум), ки нотаи *до* ва *ре*-и октаваи дуюм садо медиҳад (мумкин аст ҳангоми сароидан тоза садо надиҳад), кор кардан аз ғоида ҳолӣ нест. Инчунин, ҳангоми сароидан ба ҳиҷои «мо» (дар тақтеи 14-ум), ки овоз бо гузариш аз нотаи *сол* ба *ля* ва боз ба *сол* кашиш меёбад, диққат додан зарур аст (ҳиҷои мо).



Бинобар ин, ба муаллим лозим меояд, ки ин қисмат ва дигар қисматҳои мушкиломӯзи сурудро дар алоҳидагӣ такрор намояд.

maktab.tj

МАШҚИ ОВОЗ



Хур - ҳу - ри хур о - ма - дӣ,  
Аз ра - ҳи дур о - ма - дӣ.



## ПУРСИШҲО

Шеъри Ҷ. Ҳошими

Мусиқии Ҷ. Обиднур

**Allegretto** (хушҳолона)

доира 8

Бод ча - ро кӯ ба кӯ, Ме - ва - за - ду,  
ме - ва - зад Об ча - ро чӯ ба чӯ  
Ме - ха - за - ду, ме - ха - зад?  
Об ча - ро каб - ка - буд?  
Хок ча - ро сип - си - ёҳ?



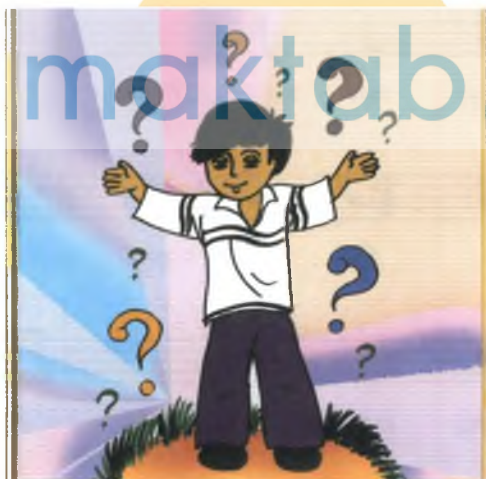


1

Бод чаро кӯ ба кӯ } 2 - бор  
 Мевазаду мевазад? }  
 Об чаро чӯ ба чӯ } 2 - бор  
 Меҳазаду меҳазад? }  
 Об чаро каб-кабуд? } 2 - бор  
 Хок чаро сип-сиёҳ? }  
 Сурху сафеду бунафш, }  
 Рӯяд аз онҳо гиёҳ? } - 2 бор

2

Шамс писар худ чарост? } 2 - бор  
 Зӯхра чаро духтарак? }  
 Аз чӣ надорад Салим, } 2 - бор  
 Додараку хоҳарак? }  
 Чӯра чаро номи ман? } 2 - бор  
 Додаракам Ҳотам аст? }  
 Пурсиши олам зиёд, }  
 Посухи олам кам аст. } 2 - бор





## ЧЌРАХОН ОБИДПЌР



Омўзгор, навозанда, дирижёр ва композитори тоҷик Чўрахон Обидпур (Обидов) 20-уми марти 1940 дар деҳаи Бедаки ноҳияи Муъминободи Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд ёфтааст. Ў соли 1960 омўзишгоҳи мусиқии шаҳри Душанбе (ҳозира Коллеҷи санъати ба номи А. Бобоқулов) ва соли 1965 Консерваторияи давлатии шаҳри Тошкандро хатм намудааст.

Чўрахон Обидпур дар инкишофи санъати навозандагии созҳои миллӣ ва тарбия намудани мутахассисони соҳа яке аз устодони пешбару варзида мебошад. Зиёда аз 30 нафар шогирдон аз мактаби ӯ гузашта, ихтисосманд гардидаанд. Ў муаллифи китобҳои дарсӣ, дастуру барномаҳои таълимӣ, аз қабилӣ «Дарси рубоб» (1969, 1982), «Чаманоро» (1983), «Савти Борбадӣ» (1990), «Этюдҳои хушоҳанг» (1996), «Гулбонги рубоб» (2000), рисолаи «Шеър оҳанг аст» (2002), «Ману тарона» (сурудҳои бачагона) (2005) ва ғайра мебошад.

Оҳангсоз Ч. Обидпур зиёда аз 100 суруд бо ҳамовозии ансамбли созҳои миллӣ, эстрадӣ, ду сюитаи овозиву рақсӣ ба шеърҳои Салими Хатлонӣ, ду фантазияву чанд пйеса барои рубоб ва зиёда аз 50 хору сурудҳои бачагона (барои синни томактабӣ ва мактабӣ) эҷод намудааст.

Сурудҳои ӯ «Тоҷикистон» (шеъри Ҳ. Қурбонова), «Мапӯшон рӯйро» (шеъри Сайфи Фарғонӣ), «Хобам наомад» (дубайтиҳои М.

Шералӣ), «Ишқи ман» (шеъри З. Атоӣ), «Сарвиноз», «Бути тоҷик» (шеърҳои А. Қодирӣ), «Эй дил» (дубайтиҳои А. Лохутӣ), «Навои тараб» (шеъри Ҳофиз), «Душанбе» (шеъри С. Маъмур) писанди ҳаводорони ин жанр гардидаанд.

Сурудҳои бачагонаи Ҷ. Обидпур қисман дар фонди тиллоии радиои тоҷик сабт шуда, дар концертҳо иҷро мегарданд, «Душанбе» (шеъри С. Маъмур), «Вақт» (шеъри Н. Алиева), «Баҳори нозанин» (шеъри Н. Боҳирӣ), «Оби тоза» (шеъри Г. Келдӣ), «Муаллим» (шеъри Н. Розик) ва ғайра намунаи чунин сурудҳои ӯянд.

Аз соли 1989 узви Иттифоқи композиторони Тоҷикистон, Арбоби ҳунари Ҷумҳурии Тоҷикистон (1991), голиби озмуни ҷумҳуриявии «Беҳтарин муаллими соли 1999», профессор (2001) мебошад.

### *Инро бояд донист!*

Мо бояд ба хонандагон фаҳмонем, ки мусиқӣ ҳамеша фикру эҳсосот, ҳаяҷон ва ҳолати рӯҳии инсонро ифода мекунад. Бинобар ин, мусиқиро бодикқат гӯш карда, кӯшиш кардан лозим аст, ки маънои онро дарк намоем.

Ба кадом жанрҳо (аз қабилӣ суруд, марш, ракс) мансуб будани мусиқии шунидаро сарфаҳм рафта, онро ба хотир оварда тавоништан, ном ва номи муаллифи мусиқиро доништан муҳим аст.

Шинохтан ва фарқ кардани садои созову созҳои дар мусиқӣ ифодашуда (аз қабилӣ рубоб, най, дойра, таблак, дутор, гижжак, фортепиано ва ғайра) яке аз омилҳои муҳими тарбияи мусиқист.

Мусиқие, ки мо гӯш мекунем, дар жанри суруд эҷод шуда, барои бачагони синни хурди мактабӣ пешниҳод гардидааст. Суруд дар бораи ҳаёти хушҳолонаю ширини айёми кӯдакӣ буда, дар олами пурэъҷозу нотакрори ин давр, ки пурсишҳои зиёд, ҳисси кунҷковонаро баҳри шинохтану фаҳмидани муҳити зист, олами набототу ҳайвонот ва ҳодисаҳои ба назари онҳо ғайриоддиву аҷоибро, ки дар ҳаёти ҳаррӯза ба онҳо дучор мешавем, ифода мекунад.

# ЧАМЪБАСТИ ЧОРЯКИ I ДАРС-КОНСЕРТ

## А) СУПОРИШҶОИ САНЧИШӢ

1. Шумо дар чоряки якум кадом сурудхоро аз худ кардед?
2. Киро композитор мегӯянд?
3. Кӣ шеър эҷод мекунад?
4. Аз композиторони Тоҷикистон кихоро номбар карда метавонед?
5. Номи мусиқии гӯшкардаатон ва номи муаллифи онро ба ёд биёред.
6. Пауза (таваккуф) чист?
7. Созҳои мусиқиро номбар кунед.



## Б) БАРНОМАИ КОНСЕРТӢ (10-15 ДАҚ.)

1. «Мақтаби мо». Шеъри Н. Розик, мусиқии А. Меликов.
2. «Ҳарфе, ки мо мехонем». Шеъри Г. Келдӣ, мусиқии Ҷ.Обидпур.
3. «Муаллим». Шеъри М. Мирзоев, мусиқии Н. Бобокалонова.

## ЧАРОҒАКИ РАҲНАМО

Шеъри А. Бобочон

Мусиқии Ш. Шарифов

**Moderato** (муътадил)

доира

Чаро - ға - ки раҳ - на - мо,  
До - рад ҳар як гу - зар - гоҳ, Ҳар се ран - ги  
ба - ну - раш, Ба мо ни - шон ди - ҳад роҳ!  
Ран - ги сур - хи  
ча - ро - ғак, Гу - яд, ки на - шав ро - ҳи.  
Ран-ги зар-даш аз ха - тар, Ди-ҳад ба мо о - го - ҳи!

1

Чарогаки раҳнамо  
Дорад ҳар як гузаргоҳ.  
Ҳар се ранги банураш  
Ба мо нишон диҳад роҳ!

2 - бор

3

Ранги сабзи чарогак  
Мекушояд ба мо роҳ.  
То нашавад фурузон  
Нагузар аз гузаргоҳ!

2 - бор

2

Ранги сурхи чарогак  
Гӯяд, ки нашав роҳӣ.  
Ранги зардаш аз хатар  
Диҳад ба мо огоҳӣ!

2 - бор

4

Шаҳри мо - шаҳри калон  
Мошинҳояш бешумор.  
Вақти гузаштан аз роҳ  
Қоидаро нигоҳ дор!

2 - бор

Суруди «Чарогаки роҳнамо» яке аз сурудҳои таълимӣ барои синфҳои ибтидоӣ буда, ҳар як хонандаи мактаб вазифадор аст, онро аз худ намуда, таҳлил карда тавонад.

Дар ин суруд шоир дар бораи ҳар як ранги чарогак (сурх, зард ва сабз), ки ҳамчун раҳнамо ба пиёдагардон огоҳӣ медиҳад, сухан меронад. Ғайр аз ин, муаллим бо ин восита бояд хонандагонро бо қоидаҳои бехатарии роҳ низ шинос намояд, то ки онҳо аз ҳар нохушиҳо дар роҳҳо худро эмин нигоҳ дошта тавонанд.

Мусиқии суруд дар суръати «муътадил», дар сози *ре-минор* эҷод шудааст. Суруд аз паузаи ҳашттакӣ оғоз меёбад. Дар тақтеи дуюм ним тон баланд мешавад. Бояд дар назар дошт, ки суруд баъд аз «бум»-и дойра оғоз меёбад.

Навозиши суруд ду бор такрор меёбад, инчунин, бандҳои 1 ва 2,





3, 4-уми суруд. Дар суруд аксар вақт терсияи хурд ва квартаи тоза вомехӯранд, ки ба ин нозукиҳо бештар аҳамият бояд дод.



Он лаҳзаҳои ҷаҳише, ки дар мусиқӣ вомехӯранд, ҷаҳишҳои мелодикӣ буда, барои рангин сохтани оҳанги суруд кӯмак мерасонанд.

Дар қисми 2-юми суруд, яъне, бандҳои 3 ва 4-ум, ки дар бораи рангҳои ҷароғак нақл мекунад, дар банди 5-ум, яъне «Ранги зардаш», «Дикқат» –ро мефаҳмонад, бо ҷаҳишҳои терсияи хурд ва квартаи тоза огоҳӣ медиҳад.





Ба он нозукиҳое, ки дар боло зикр карда шудаанд, муаллим бояд диққати махсус диҳад. Суруд сода, фаҳмо ва рӯҳбахш мебошад.



# МАЪРИФАТИ МУСИҚӢ

## СУРЪАТ

Тарзи сусти, муътадил ва тез ичро шудани асари музикиро **суръат** меноманд. **Яъне, суръатҳо** якчанд хел мешаванд: сусти, муътадил ва тез. **Суръатҳо** дар навиштаҷот бо ҳарфҳои лотинӣ дар аввали асари музикӣ навишта мешаванд. Мисол: *moderato* (муътадил), *allegro* (тез), *allegretto* (хушҳолона) ва ғайра. Таъсири суръат ба оҳанг зиёд аст. **Ҳар** як оҳанг вобаста ба мазмун ва мундариҷааш бо суръати ба **худ** хос ичро карда мешавад.

Ҳулоса, суръат воситаи муҳими ифодаи музикӣ мебошад.

### МАШҚИ ОВОЗ



maktab.tj

# ОФТОБАКИ ЗАРРИНРҮ

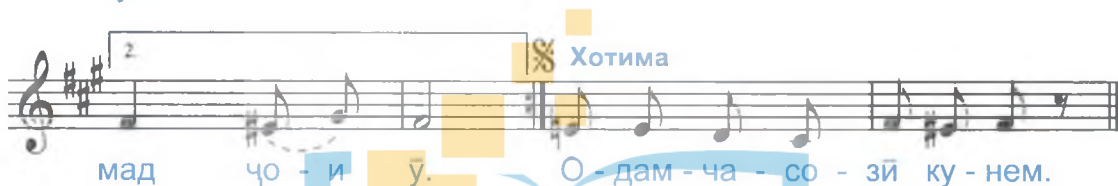
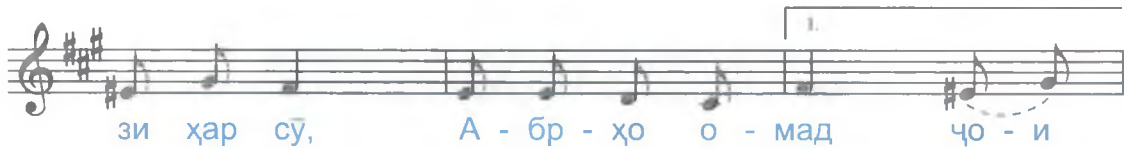
Шеъри Н. Розик

Мусиқии Ҷ. Рустамова

Moderato (муътадил)

доира 2/4

Оф - то - ба - ки зар - рин - мӯ, Оф - то - ба - ки  
 зар - рин - рӯ. Ку - чо раф - ту ку - чо шуд?  
 Ча - ро пин - ҳон зи мо шуд?  
 Ё чо - ма - и у ту - нук?  
 Ё, ки тар - сид аз ху - нук? Се - ла, се - ла



1  
Офтобаки зарриимӯ,  
Офтобаки зарриирӯ.  
Кучо рафту кучо шуд?  
Чаро пинҳон зи мо шуд?

3  
Пӯстинҳошои афшоданд,  
Барфи бисёр боронданд.  
Ҳавзу ҷӯбор ях бубаст,  
Шохи бед қариб шикаст.

2  
Ё чомаи ӯ туинок,-  
Ё ки тарсид аз хунук?  
Села-села зи ҳар сӯ  
Абрҳо омад чои ӯ.

4  
Фасли зимистон омад,  
Ба ҳавлимон даромад.  
Биё, барфбозӣ кунем,  
Одамчасозӣ кунем.

Суруд дар андозаи ду-чорякӣ бо суръати муътадил эҷод шудааст. Мазмун ва мундариҷаи суруд аз сард шудани ҳаво, торафт кам баромадани офтобаки зарринрӯ ва омад-омади зимистон дарак медиҳад. Ҷиҳатҳои тарбиявии суруд аз дӯст доштани табиат ва зебоии ҳар як фасли солро эҳсос намудани бачаҳо иборатанд.

Матн ва оҳанги суруд ба ҳам мувофиқ буда, мазмуни асосӣ ва хусусияти онро пурра таҷассум мекунад. Суруд хушҳолона ва як дараҷа шӯҳиомез иҷро карда мешавад. Ҳаракатҳои овозии оҳанг аслан аз нотаҳои ҳаштӣ ва ягон-ягон чорякӣ иборат буда, мунтазам ва бомаром аст, ки омӯзиши сурудро то як дараҷа осон мегардонад.

Гуфтан мумкин аст, ки ин суруд қариб мушкилӣ надорад, фақат ба талаффузи дурусти матн ва сари вақт дуруст нафас гирифтани хонандагон диққат додан зарур аст. Инчунин, ба гузариш аз як ибора ба ибораи дигар, аз як ҳиҷо ба ҳиҷои дигар диққат дода, вақти гузариш тасвири зарбии ин қисматҳоро бо қарсақ ифода намуда, омӯзонидан даркор аст.



МАШҚИ ОВОЗ

maktab.tj









## ЧАМЪБАСТИ ЧОРЯКИ II ДАРС-КОНСЕРТ

### А) СУПОРИШИ САИЧИШӢ

1. Шумо дар ин чоряк кадом сурудҳоро аз худ кардед?
2. Муаллифони сурудҳои аз худ кардаатонро номбар кунед.
3. Донишҳои аз маърифати мусиқӣ гирифтаатонро ба ёд оред.
4. Суръат чист?
5. Суръатҳоро номбар кунед.
6. Ин созҳои мусиқиро номбар кунед.



### Б) БАРНОМАИ КОНСЕРТӢ (10-15 ДАҚ.)

1. «Чароғҳои роҳнамо». Шеърӣ А.Бобочон, мусиқии Ш.Шарифов.
2. «Офтобаҳои зарринрӯ». Шеърӣ Н.Розиқ, мусиқии Ҷ.Рустамова.

# ПОЙГА

Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ

Муסיқии Ҷ. Обиднур

**Allegretto** (хушҳолона)

Ҳай-ҳай са-ман - ди зе - бо,      Ҳай-ҳай да-ван - ди зе - бо.

Мо ҳам ба пой - га то - зем,      Бо ҳам ба пой - га то - зем.

**Нақарот:**

Чу ас - па - кам, ҳа, чу! Чу!      Чу ас - па - кам, ҳа, чу! Чу!

**Хотима:**

Чу ас-па-кам, ҳа, чу! Чу!      (ҳа, чу! Чу!)      (ҳа, чу! Чу!)      (Чу!).

1

Ҳай-ҳай саманди зебо,  
 Ҳай-ҳай даванди зебо.  
 Мо ҳам ба пойга тозем,  
 Бо ҳам ба пойга тозем.

*Нақарот:*

Чу аспакам, ҳа, чу! Чу!  
 Чу аспакам, ҳа, чу! Чу!

2

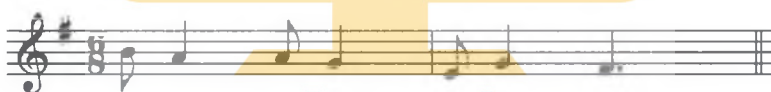
Мо то кучо битозем?  
 То марра мо битозем!  
 Сад асп агар давонад,  
 Бигашта кай тавонад?!

*Нақарот:*

Чу аспакам, ҳа, чу! Чу!  
 Чу аспакам, ҳа, чу! Чу!

Суруд дар андозаи шаш-ҳаштӣ, сози *ми минор* бо суръати хушҳолона эҷод шудааст. Дар суруд ҳаёти хушбахтонаи мактабхонӣ, орзуву ҳавасҳои ширини айёми кӯдакӣ ва меҳру муҳаббати бепоён ба олами ҳайвоноту табиат таҷассум ёфтааст.

Оҳанги суруд пурра бо матн мувофиқат мекунад. Оҳангсоз тавонистааст, ки мазмуну мундариҷаи матнро дар оҳанг тасвир созад. Ҳаракатҳои (давидани саманд) аспак дар ҳар як тактеъ бо истифода ҳам аз андозаву зарб ва ҳам пайи ҳам садодиҳии нотаҳои ҳаштӣ (♩) ва чорӣ (♪) далели ин гуфтаҳо шуда метавонанд.

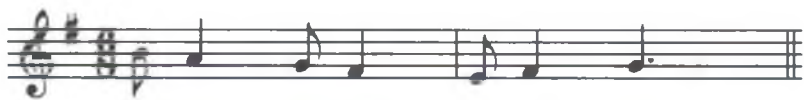


Ҳай-ҳай са-ман - ди зе - бо...

Бинобар ин, ба муаллим тавсия дода мешавад, ки тамоми маҳорату малакаи худро барои дар амал ҷорӣ намудани мақсаду мароми ҳам шоир ва ҳам оҳангсоз равона созад.

Ҳангоми кор ба он диққат додан лозим меояд, ки аксари ҳиссаҳои аввали тактеъҳои суруд бо нотаҳои ҳаштӣ (♩) ва сипас, бо нотаҳои чорӣ (♪) садо медиҳанд ва мушкилот дар он аст, ки ҳар як дарозии овозҳо мувофиқи дарозии нишондодашуда садо диҳад, яъне, ҳаштӣ аз дарозии худ зиёд ва баръакс, чорӣ аз дарозии худ

кам кашиш наёбад. Аз ин лиҳоз, ин қисматҳои сурудро такроран омӯзондан зарур аст, то он даме ки ба мақсад ноил нагардем. Сипас, ба талаффузи равону дурусти ҳичоҳои «ҳа», «чу» диққат додан зарур аст, то ки ҳичоҳои «чу» дағал ва гӯшхарош садо надихад.



Чу ас - па-кам, ха - чу - чу!

Ҳангоми омӯзонидани банди дуҷони суруд ҳаракат кардан лозим, то ки бачаҳо бинобар шӯҳ иҷро шудани асар дар навбати худ талаффузи бурро, мулоим ва хушоҳанг саронданро фаромӯш насозанд.

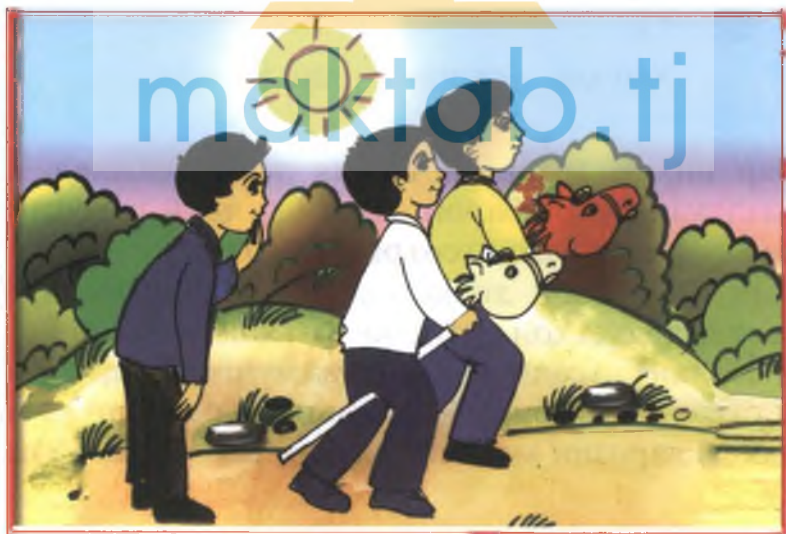
Хулоса, суруд бо вачд, хурсандона, шӯхиомез ва дар суръати тез иҷро карда мешавад.

## МАШКИ ОВОЗ

## Хүшхолона



Ха-ха - ха, чү-чү - чү, ха - ха-ха-ха, чү-чү - чү!



## ПРАЗДНИК

(суруди русӣ)

Шеъри О. Висотская

Мусиқии М. Иорданский

В темпе скорого марша

Празд-ник! Празд-ник! Как мы  
ра - ды! На - ко - нец - то ты при - шёл.  
На - ши го - сти се - ли ря - дом, Э - то  
о - чень хо - ро - шо!  
*f* Раз - два! Раз - два! Ве - се-лей ша - гай.  
Раз - два! Раз - два! Гром - че под-пе - вай!



# I

Праздник! Праздник! Как мы рады!  
Наконец-то ты пришёл.  
Наши гости сели рядом,  
Это очень хорошо!

Припев (накарот):

Раз-два! Раз-два! Весело шагай.  
Раз-два! Раз-два! Громче подпевай!

# II

Мы идём, идём с флажком,  
Каждый песенку поёт.  
Вместе с нами, вместе с нами,  
Веселится весь народ.

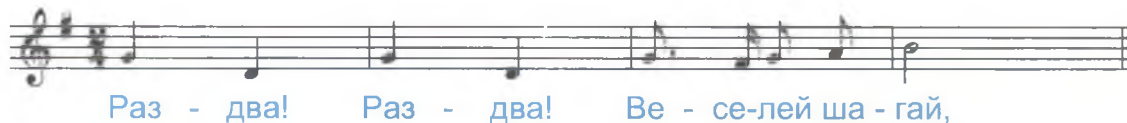
Припев:

Раз-два! Раз-два! Весело шагай.  
Раз-два! Раз-два! Громче подпевай!

Суруд – ҳаётдӯстона ва марши идона буда, сабук садо дода, хотирмон мебошад. Бисёрии хонандагон сурудҳои маршмонандро дӯст медоранд. Ҳичоҳи кӯтоҳ-кӯтоҳи матн ва оҳанг он қадар мушкил набуда, барои тез аз худ кардани оҳанг мувофиқ мебошанд. Ҳангоми омӯзиши суруд диққатро ба садодиҳӣ ва иҷроиши тақтеъҳои 1-уму 2-юму ва 3-юму 4-уми суруд равона кардан лозим аст, чунки баъди паузаи чорякӣ сароидани нотаҳои ҳаштиякии нуқтадор ва шонздаҳиякии баъдан ду нотаи чорякӣ ба бачаҳо мушкил аст.



Дар қисмати хорӣ - овозии суруд бошад, ба садоҳои дурусти дарознокии овозҳо (часуронатар нисбат ба сурудҳои мулоими якмаром) нафасгирии саривақтиро (накарот, дар байни тақтеъҳо таваққуф нест) ташаккул додан лозим аст.



Барои он ки талаффузи ҳиҷоҳои «раз, два» (дар нақарот) гӯшхарош садо надиханд, ба бачаҳо пешниҳод кардан лозим аст, ки садодиҳӣ ва дарознокии нотаи чорякиро пурра кашиш диҳанд.



Раз! два! Гром - че под-пе - вай

Суруд дар марши тез, хушҳолона ва мулоим иҷро мешавад.

## МАШҚИ ОВОЗ



До - де, ду, до - ду, ду



МОДАР

Шеъри А. Қодирий

Мусиқии Т. Айюбов

Moderato (муътадил)

доира

*mf*

А - зи - зу меҳ - ру - бо - нам кист? - Мо - дар!  
Фу-ру - ғи ди - даго - нам кист? - Мо - дар!

За - бо - ни мо - да - ри о - мухт бар ман,

Ҳа-ме-ша дар за-бо-нам кист? Мо - дар!

1

Азизу меҳрубонам кист? Модар!  
Фурӯғи дидағонам кист? Модар!  
Забони модарӣ омӯхт бар ман,  
Ҳамеша дар забонам кист? Модар!

Сафои рӯи олам офтоб аст,  
 Сафои хонадонам кист? Модар!  
 Маро беҳтар зи чон донист умре,  
 Гиромитар зи чонам кист? Модар!

Пеш аз шиносоии аввалин ва омӯзиши суруд ба бачаҳо дар бораи муҳаббати бепоён ба Модар, иди дар пешистодаи онҳо 8-Март сухбат оростан бамавридаст.

Суруд оҳанги идона дошта, мулоим ва гуворо садо медиҳад. Он аз 2 банд иборат буда, арзу сипоси фарзанд ва эҳтироми баландро нисбат ба модар тараннум мекунад. Сарахбори сурудро зарбӣ (дойра, таблак) иҷро намудан мувофиқи мақсад буда, шукӯҳи сурудро афзунтар мегардонад.

Андозаи суруд аз ҳафт-ҳаштакӣ иборат буда, ҳаракати овозҳо дар оҳанг аз нотаҳои чорякӣ (♩) ва ҳаштакӣ (♩♩) иборат аст, ки барои омӯзиши мақсадноки суруд ёрӣ мерасонад. Ба он диққат додан лозим аст, ки хонандагон баъди сароидани ҳар як мисраъ нафас гиранд (на ин ки дар байни мисраъҳо), чунки мисраъҳои шеърӣ андак дароз мебошанд. Омӯзиши дуруст ва бо пуррагӣ сароидани нотаҳои қисмати охири ҳар як мисраъ ва талаффузи буррову амиқи онҳо (аз қабилӣ «модар») аз ғоида ҳолӣ нест.



Ба муаллим лозим аст, ки баъди ба пуррагӣ (аз аввал то охир) иҷро намудани суруд ба бачаҳо ҳар як қисматро (мисраъро) дар алоҳидагӣ, зина ба зина якҷоя омӯзонад, ки ин барои сари вақт ва тоза аз худ намудани суруд кӯмак хоҳад кард. Диапазони суруд аз “ми”-и октаваи 1 то “ре”-и октаваи 2 мебошад.



## МАЪРИФАТИ МУСИҚӢ

Шиносой бо аломатҳои алтератсӣ

Диез -  $\sharp$  - овозро ним зина (тон) баланд мекунад.

Бемол -  $\flat$  - овозро ним зина (тон) паст мекунад.

Бекар -  $\natural$  - таъсири ин ҳарду аломатро бекор мекунад.

Чунони:

Диез -



Ча - ро зи - мо пин - ҳон шуд?

Бемол -



О - ма-дем, аз нав ба таҳ - сил.

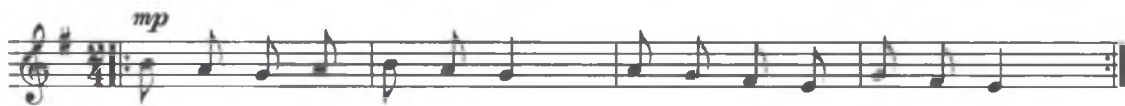
Бекар -



Зин-на-ти сад ча-ман.

МАШҚИ ОВОЗ

maktab.tj



Ро - ҳа - ту о - ро - ми мо,

Хуш зи - ҳӣ бо но - ми мо,

пух - та - га - ри ҳо - ми - мо.

Мо-дар-ҷо-нам, Мо-дар-ҷон.





# НАВРҮЗ

Шеъри Н. Ҷурахонзода

Мусиқии Ҷ. Обидпур

**Moderato (муътадил)**

доира

**Яккаҳон:**

Нав - рӯ - зи ди - ёр о - мад, (Ла - ла -

**Ҳама:**

ла - ла - ла - ла - ла - ла - ла) Пай - ғо - ми ба - ҳор

**Яккаҳон:**

о - мад, (Ла - ла - ла - ла - ла - ла - ла - ла) Дар

**Ҳама:**

мав - си - ми кор о - мад. Нав - рӯз му - бо -



**1**  
Наврӯзи диёр омад,  
Пайғоми баҳор омад,  
Дар мавсими кор омад,  
Наврӯз муборак бод!

**2**  
Ҳам зеби чаман - Наврӯз,  
Ҳам зеби Ватан - Наврӯз,  
Дар дашту даман - Наврӯз,  
Наврӯз муборак бод!

**Нақарот:**

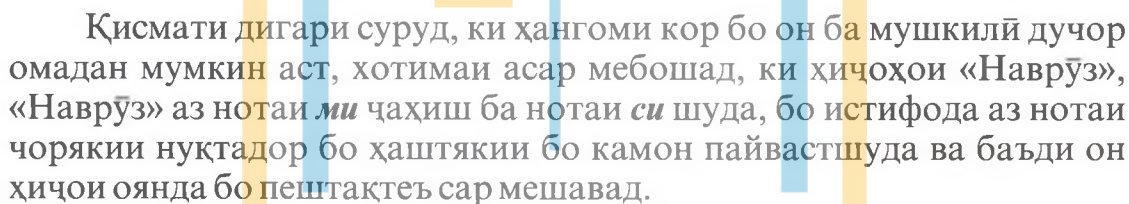
Наврӯз, Наврӯз,  
Наврӯз муборак бод!

**Нақарот:**

Наврӯз, Наврӯз,  
Наврӯз муборак бод!

Суруди «Наврӯз» дар андозаи шаш-ҳаштакӣ ва сози **ми минор** бо суръати муътадил эҷод шудааст. Месазад, ки пеш аз ба намоиш ва омӯзиши суруд шуруъ намудан оид ба омадани зеботарин фасли сол – баҳори оламафрӯз, иди суннати мардуми тоҷик - Наврӯзи Аҷам ва ҷашнгирии ин ид суҳбати пурмазмун ороста шавад. Ин суруд хушҳолона, идона ва бо як самимияти хос нисбат ба табиат ва зебоии диёри азиз иҷро карда мешавад.

Қисматҳои андак мушкили суруд ин баъд аз ба якҷаҳон ҳамроҳ шудани хор (тақтеи 3-7), сароидани ҳичоҳои «ля-ля» мебошад, яъне ҳаракат кардан даркор аст, ки дар хор сари вақт нафас гирифта, аз суръати пешниҳодшудаи асар қафо намонанд. Барои ба мақсад расидан, ин қисматҳоро якҷанд маротиба такрор кардан зарур аст.



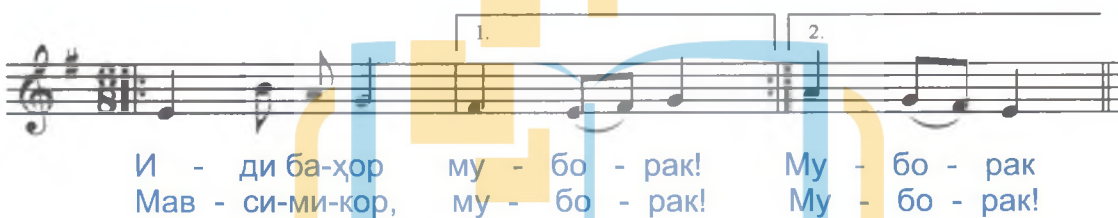


## МАЪРИФАТИ МУСИҚӢ

Маърифат оид ба характери асарҳои мусиқӣ: хушҳолӣ, ғамгинӣ, тантанавӣ, лирикӣ ва ғайра дар мисоли лаҳнаҳои мажорӣ ва минорӣ.



### МАШҚИ ОВОЗ





## ЌАМЪБАСТИ ЧОРЯКИ Ш ДАРС-КОНСЕРТ

### А) СУПОРИШҲОИ САНЧИШ

1. Сурудҳои дар ин чоряк омӯхтаатонро номбар кунед.
2. Кадоме аз муаллифони ин сурудҳоро мешиносед?
3. Сурудҳои ғамангез аз сурудҳои хурсандиовар чӣ фарқ доранд?
4. Мажор чист? Минор чист?
5. Сози мушиқиро номбар кунед.



### Б) БАРНОМАИ КОНСЕРТӢ (10-15 ДАҚ.)

1. «Пойга». Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ, мушиқии Ҷ. Обидпур
2. «Праздник». Шеъри О. Висотская, мушиқии М.Иорданский
3. «Модар». Шеъри А. Қодирӣ, мушиқии Т. Аюбов
4. «Наврӯз». Шеъри Н. Ҷӯрахонзода, мушиқии Ҷ. Обидпур

## БОРОНАК

Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ

Муסיқии Қ. Яҳёев

**Allegro (шўх)**

1. 2.

Чак - чак бо - рон ме - бо - рад, Мо - ро шо - дон  
О - би бо - рон ро - ҳат - бахш, Сав - ти бо - рон

1. 2.

ме - до - рад. ме - фо - рад. Чак-чак-чак-чак, чак-чак-чак

чак - чак - чак чак, чак, чак.

1

Чак-чак борон меборад,  
Моро шодон медорад.  
Оби борон роҳатбахш,  
Савти борон мефорад.

2

Тоза шӯяд гулҳоро,  
Боғу дашту саҳроро.  
Борон равшан гардонад  
Табу дилҳои моро.

*Нақарот:*

Чак-чак, чак-чак,  
чак-чак, чак.  
Чак-чак, чак-чак,  
чак-чак, чак.

*Нақарот:*

Чак-чак, чак-чак,  
чак-чак, чак.  
Чак-чак, чак-чак,  
чак-чак, чак.

3

Борад, то гулҳо рӯянд,  
То духтарҳо сар шӯянд.  
То бачаҳо гул чинанд,  
То модарҳо гул бӯянд.

*Нақарот:*

Чак-чак, чак-чак, чак-чак, чак.  
Чак-чак, чак-чак, чак-чак, чак.

Пеш аз омӯзиши суруд суҳбатро дар бораи баҳори нозанин давом дода, зебоии табиатро дар ин фасли кишту кор таъкид намуда, оид ба боронаки баҳорӣ, тоза шудани ҳаво баъди борон ва нафъи борони баҳорӣ ба кишту кори марди деҳқон ва умуман, вобастагии инкишофи ҳама набототу ҳайвоноти тамоми дунёро ба борон низ ба бачаҳо фаҳмонидан мувофиқи мақсад аст.

Оҳанги суруд форам садо дода, матнаш содаю фаҳмост. Матн ва мусиқӣ бо ҳам ҳамоҳанг мебошанд, яъне, ҳам шеър ва ҳам мусиқӣ хусусияти сурудро пурра таҷассум мекунанд. Ҳангоми омӯзиш ҳаракат кардан лозим аст, ки талаффуз мулоим садо дода, овозҳои сарояндагӣ рӯшан ва хушоҳанг бошанд. Инчунин, ҳангоми

сароидани қисмати хотимавии суруд (ҳичоҳои «чак-чак») ба тозагӣ ва мулоимии садо диққат бояд дод. Чунки ҳангоми бо ҳиссиёти зиёд сароидани ҳамсадоҳои «ч» ва «ш» овоз гӯшхарош ва дағал садо медиҳад.



Чак-чак, чак-чак, чак-чак-чак

чак-чак-чак, чак - чак, чак.

Умуман, гуфтан мумкин аст, ки омӯзиши суруд қариб мушкилиё надорад. Иҷрои ба мақсад мувофиқи суруд ба малакаю маҳорати касбии муаллими мусиқӣ вобаста аст, чунки бачаҳо ин сурудро аз тариқи телевизион ва радио борҳо гӯш кардаанд ва хуш қабул намуда, бо майл ва рағбати тоҷ месаҷоянд.

## МАЪРИФАТИ МУСИҚӢ

Мустаҳкам намудани донишҳои маърифати мусиқӣ аз дарсҳои гузашта.

МАШҚИ ОВОЗ

maktab.tj



Абр о - ма - ду, абр о - мад,  
Дар со - а - ти нӯҳ о - мад,

Гур-ран-да чу бабр о-мад.  
Аз чо - ни - би кӯҳ о-мад.

## КАБЎТАРИ МАН

Шеъри У. Раҷаб

Мусиқии Т. Сатторов

*Allegro goicoso*(хушҳолона)

Бо-лу па - рат  
Ни-шин ба рӯ -

ку - шо би - ё, Ка-бӯ - та - ри ман.  
и бо-ми мо, Ка-бӯ - та - ри

ман.

Би - ё, ки си - ла ме-ку-нам, Бо-лу па-рат-  
ро. Би - ё, би - ё, ки ме-ба-рам, Ту-ро ба ҳар

такрор хотима

чо.





1

Болу парат кушо, биё,  
Кабӯтари ман.  
Нишин ба рӯи боми мо,  
Кабӯтари ман.

*Нақарот:*

Биё, ки сила мекунам  
Болу паратро.  
Биё, биё, ки мебарам  
Туро ба ҳар чо.

2

Биё, биё, ки мениҳам  
Лона бароят.  
Биё, биё, ки медиҳам  
Дона бароят.

*Нақарот:*

Биё, ки сила мекунам  
Болу паратро.  
Биё, биё, ки мебарам  
Туро ба ҳар чо.

Пеш аз омӯзиши суруд ба бачаҳо оид ба мазмун ва мундариҷаи суруд ва кабӯтар, ки рамзи сулҳу дӯстӣ ва ҳамбастагии тамоми мардуми олам мебошад, суҳбат кардан мувофиқи мақсад аст.

Суруд дар андозаи ду-чорякӣ эҷод шудааст. Матн ва оҳанги суруд бо ҳам мувофиқ буда, мазмуни асосӣ ва хусусияти онро ба пуррагӣ таҷассум мекунад.

Суруд хушҳолона иҷро карда мешавад. Ҳаракатҳои овозии оҳанг (пасту баландшавӣ) аслан аз нотаҳои ҳаштӣ (♩) ва чорякӣ (♪) иборат буда, пайиҳам, мунтазам ва бомаром аст, ки омӯзиши сурудро осон мегардонад. **Аз ин лиҳоз, омӯзиши суруд мушкилие нахоҳад дошт.** Танҳо ҳангоми сароидани мисраи аввали суруд (такроран 2 маротиба) дар ҳаҷми ду тактеъ навозиши оҳанг меравад (бе сурудхонӣ). Бинобар ин, ҳаракат кардан лозим аст, ки ҳамин қисматро бачаҳо дуруст сароянд, яъне, сари вақт овозро канда, мувофиқи нишондод оғоз кунанд.

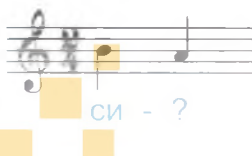


Бо - лу па - рат ку - шо би - ё ка - бӯ - та - ри



Ба талаффузи дурусти ҳичоҳо, сари вақт нафас гирифтани хонандагон, диққат додан ба омӯзиши дурусти суруд мусоидат менамояд.

Ребус:



## МАЪРИФАТИ МУСИҚӢ

Такрори донишҳои маърифати мусиқӣ дар синфи 3-юм.

МАШҚИ ОВОЗ

Ту-ту-ту-ту, мур-ғони ман!

Шеъри А. Қодирий

Мусиқии Ҷ. Охунов



maktab.tj



**ФОЗИЛ  
СОЛИЕВ  
(1914-1976)**



Хунарманди мардумии Тоҷикистон, композитори маъруф ва шинохта Фозил Солиев барои ривоч ва равнақ ёфтани ҳаёти фарҳангӣ ва эҷодии ҷумҳурӣ хидмати шоёне кардааст. Ф. Солиев баъд аз хатми техникуми мусиқии шаҳри Ленинобод (соли 1931) дар ҳайати яке аз аввалин оркестрҳои касбӣ, ки дар назди Театри мусиқии ба номи А. Лоҳутӣ (баъдан ин театр номи Театри академӣ-драмавии ба номи А. Лоҳутиро гирифт) ташкил ёфта буд, ба ҳайси навозанда ба кор даромада, дар оянда дирижёри оркестри номбурда шуда кор кард ва барои баланд бардоштани инкишоф додани фаъолияти касбии иҷрокунандагӣ ҳамон давра кӯшиш ва ғайрати зиёде ба харҷ дода буд.

Ф. Солиев соли 1940 бо ҷанде аз композиторони ҷавон дар барпо намудани Иттифоқи композиторони Тоҷикистон саҳми арзанда дошт. Баъди ҷанде Ф. Солиев ҳамчун композитори ҷавону болаёқат шуҳрат пайдо кард. Сурудҳои ҳамон вақт эҷоднамудаи устод «Мепарварам» (шеърӣ А. Шукӯҳӣ), «Меҳнат ва муҳаббат» бар матни М. Аминзода, «Нигорам ояд», «Бихандад лола», «Душанбеи мо» ва ғайра, ки бо мусиқии халқӣ наздик буданд, аз ин сарчашма гирифта, ба таҳсину кафкӯбиҳои толорҳои васеи шунавандагон соҳиб шуданд.

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ бошад, Ф. Солиев якчанд суруд эҷод кардааст. Масалан, суруди «Қалъаи оҳанин» бар матни М.Аминзода, ки ба шаҳри қаҳрамон – Сталинград бахшида шудааст, дар эҷодиёти ӯ ҷойи намоёнро ишғол мекунад. Инчунин, Ф. Солиев дар ҳайати дастаҳои консерти ҷандин бор ба фронт рафта, бо баромадҳои худ хотири сарбозонро шод намудааст.

Соли 1947 Ф. Солиев ба шӯбаи миллии Консерваторияи шаҳри Москва дохил шуда, барои сайқал додану баланд бардоштани маҳорати касбӣ ва бештару хубтар аз худ кардану фаҳмидани олами бойу рангини санъати мусиқии касбӣ қадаме ба пеш мегузорад. Натиҷаи ҳамин ҷаҳду кӯшишҳо буд, ки Ф. Солиев соли 1946 якумин рапсодияи тоҷикиро эҷод намуд, ки то ҳозир ин рапсодия дар толорҳои консертии ҷумҳурӣ садо медиҳад. Солҳои минбаъда ӯ барои офаридани асарҳои симфонӣ кӯшиш ба ҳарч додааст. Якчанд асари офаридааш дар ҳамкорӣ бо композиторони маъруф Я.Сабзанов, М.Светаев, М.Тер – Осипов гувоҳи ин гуфтаҳоианд.

Ф. Солиев бо театр низ ҳамкориҳои зиҷ дошт. Ба 32 намоишномаи театри, аз қабилҳои «Тӯй»-и С. Ғанӣ, «Ҳаёт ва муҳаббат»-и Ф. Ансорӣ, «Орзу»-и М. Назаров ва ғайра мусиқӣ эҷод намудааст.

Солҳои сол ҳамчун дирижёри оркестри асбобҳои халқӣ барои омӯзишу аз худ кардани мусиқии фолклории мардуми Бадахшон хизмати шоён кардааст.

Аъзои Иттифоқи композиторони Тоҷикистон, дорандаи якчанд ордену медали собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ, Ифтихорномаи Президиуми Шӯрои Олии Тоҷикистон Ф. Солиев ҳамчун оҳангсози барҷаста ва яке аз намояндагони маъруфи мусиқии касбӣ дар дилу дидаҳои ҷовидон боқӣ хоҳад монд.

## МЕПАРВАРАМ

Шеъри А. Шукуҳӣ

Мусиқии Ф. Солиев

Валс

Бех - тар аз      чо-нам ту -  
Дар ди - лам      ган-чи-на -

ро      эй дил-ра - бо      ме-пар-ва-рам,      Кар-да  
и      меҳ-ру ва - фо      ме-пар-ва-рам,      Дар-ва

иш - қат-ро чу дил      дар си-на чо      ме-пар-ва-рам.  
фо - ю шав-қа - ту      ко-ру су - хан      сан-чи-да-ам.

ме-пар-ва-рам.  
сан-чи-да-ам.

*f*      Зул      фи -      муш-ки-ни  
Эй      Ва -      тан пар-вар

ту - - - ро      мис-ли са - бо      ме -  
ни - го - рам      бас-ки ҳас - ти      ҳам -

*mf*      пар - ва - рам,      (Ҳа-ҳа-ҳа!)      (ҳа-ҳа -  
да      мам,



ҳа!). Сар-ви қа - - дат-ро ба бо - - ғи дил-ку-  
 Аз ту мам - нун-тар ша-вад пай-вас-та

шо ме-пар-ва-рам. Сар-ви қа - дат-ро ба  
 қал - - би хур-ра-мам. Аз ту мам - нун-тар ша-

бо - - - ғи дил - ку - шо ме - пар - ва -  
 вад пай - вас - та қал - - - би хур - ра -

1. рам.  
мам. 2. мам.



## ЧАМЪБАСТИ ЧОРЯКИ IV ДАРС-КОНСЕРТ

### ***А) СУПОРИШҲОИ САНҶИШӢ***

1. Муаллифони суруди «Кабӯтари ман»-ро номбар кунед.
2. Донишҳои аз маърифати мусиқӣ дар давоми сол омӯхтаатонро ба ёд оред.
3. Суръат чист?
4. Мажор аз минор чӣ фарқ дорад?
5. Пауза чист? Чиро ифода мекунад?
6. Созҳои мусиқиро номбар кунед.



### ***Б) БАРНОМАИ КОНСЕРТӢ (10-15 ДАҚ.)***

1. «Боронак». Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ, мусиқии Қ. Яҳёев
2. «Кабӯтари ман». Шеъри У. Раҷаб, мусиқии Т. Сатторов

# БУЛБУЛАКНИ ВАТАН

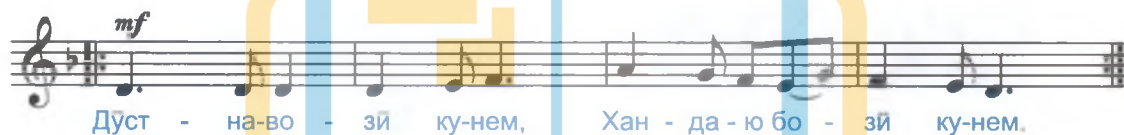
Шеъри А. Ҳаким

Муסיқии П. Соҳибова

Moderato (муътадил)



*mf*



Дуст - на-во - зи ку-нем, Хан - да - ю бо - зи ку-нем.



Хал - ку Ва-тан - ро зи худ, Хур - ра-му ро - зи ку-нем.



Нақарот:



Чон ба ро-ҳаш ме - ни-ҳем, Дил ба Ва-тан ме - ди-ҳем.



Чон ба ро-ҳаш ме - ни-ҳем, Дил ба Ва-тан ме - ди-ҳем.

1

Дӯстнавозӣ кунем,  
Хандаю бозӣ кунем.  
Халқу Ватанро зи худ  
Хурраму розӣ кунем.

*Нақарот:*

Чон ба роҳаш мениҳем,  
Дил ба Ватан медиҳем.

2

Баҳри туву баҳри ман,  
Кишвари мо чун чаман.  
Нағмасаро мо ҳама,  
Булбулакони Ватан.

*Нақарот:*

Чон ба роҳаш мениҳем,  
Дил ба Ватан медиҳем.

Дар суҳбат пеш аз омӯзонидани суруд муаллим дар бораи мазмун ва мундариҷаи суруд, дӯст доштани Ватани ҷоноҷонамон – Тоҷикистони азиз ва ҳаёти хушбахтонаи айёми мактабӣ нақл мекунад.

Суруд хушҳолона ва ҳаётдӯстона иҷро карда мешавад. Суръаташ муътадил, андозааш шаш-ҳаштякӣ. Диапазони суруд то нотаи «ре»-и октаваи дуум садо медиҳад. Дар вақти омӯзиши суруд дар мисраи аввал ва дуввуми суруд (тактеъҳои 1, 2, 3 ва 4-ум) ба сароидани нотаҳои чорякии нуқтадор (♩) ва баъд, баръакс, ҳаштякӣ ва баъдан чорякӣ диққати махсус додан даркор, чунки сароидани чунин пайдарҳамии нотаҳо ба хонандагони синфи 3-юм мушкилӣ дорад.



Пеш аз нақарот навозиши оҳанг дар ҳаҷми чор тактеъ меравад. Ҳаракат кардан даркор, ки бачаҳо дар як вақт баробар сурудро қатъ карда, баъди навозиши оҳанг нақаротро сари вақт сар кунанд ва ба аломати бекар (♩), ки дар тактеи 2-юми авҷ омадааст, диққат диҳанд.



Хуллас, вақти омӯзиш ҳамин мушкilotро паси сар намуда, ба мақсад ноил шудан мумкин мегардад.





# МОДАРЧОНАМ-МОДАРЧОН

Шеъри Ч. Ҳошимӣ

Мусиқии А. Тошматов

Moderato (муътадил)

доира

ро - ха - ту о -

ро - ми мо, Пух-та га - ри

хо - ми мо, Хуш зи-ҳӣ бо

но - ми мо, Мо-дар - чо-нам,

мо - дар - чон.

maktab.tj

Пеш аз шуруъ намудани омӯзиши суруд бо бачагон суҳбат дар бораи Модар – сарчашмаи хушкнашавандаи ҳаёт баргузор гашта, меҳру муҳаббати бепоёни фарзанд ва ҳурмату эҳтиром нисбат ба вай қарзи фарзандии ҳар як фард тавсия дода мешавад. Метавонем ин сурудро дар рӯзҳои ҷашнгирии иди занону модарони тамоми дунё – 8 Март омӯзонем.

Суруд дар андозаи ду-чорякӣ эҷод шуда, бо суръати «муътадил» иҷро карда мешавад. Суруд бо гурӯҳбандии нотаҳои ҳаштҷа, чоряк ва баъзан нисфӣ, бо пайдарҳамии сода банду баст шудааст, ки ин барои сароидан мувофиқ ва осон аст. Фақат дар баъзе аз тақтеҳои суруд аҳён-аҳён ба мушкилӣ дучор омадан мумкин аст. Мисол, баъди якҷанд тақтеъ дар ҳаҷми як тақтеъ мусикӣ (навозиш) дучор меояд.



Бинобар ин, ба мадиди овозии нотаи нимпурра, сари **вақт** сароидани тақтеъҳои минбаъдаи суруд диққати зарурӣ додан лозим. Ҳамчунин, ба тақтеи 11 ва 12-ум ба сароидани мадиди якҷанд нотае, ки дар ҳиҷои «мо» бо хатти камон пайваست шудаанд, аҳамият додан лозим аст.



Хуллас, лафзи суруд сода ва хотирмон буда, бо тезӣ аз ёд мешавад.

# БОБОМ КУЛОЛГАР

Шеъри Г. Келдӣ

Мусиқии Қ. Обиднур

**Moderato** (муътадил)

Но - ми бо-бом Ка-мол аст, Ху - ди бо-бом ку-лол аст.

Даҳ пан-ча-и у ҳу-нар, Мис - лаш на-ё - бӣ ди - гар.

**crest** **Нақарот:**

Со - зад зи гил пи-ё - ла,

**mf**

Хуш - ранг мис - ли ло - ла. Кӯ - за-аш ко - шин-во - рӣ,

Чун ма-но-ри бу-хо - рӣ, (Но - ми бо-бом Ка-мол аст,



Ху - ди бо-бом ку-лол аст.)

1

Номи бобом Камол аст,  
Худи бобом кулол аст.  
Даҳ панчаи ӯ ҳунар,  
Мислаш наёбӣ дигар.

*Нақарот:*

Созад зи гил пиёла,  
Хушранг мисли лола.  
Кӯзааш кошинкорӣ,  
Чун манори бухорӣ.  
(Номи бобом Камол аст,  
Худи бобом кулол аст).

2

Кори бобом ҳалол аст.  
Кулоли бемисол аст.  
Дастан гила гул кунад,  
Дастан сумбул кунад.

*Нақарот:*

Созад зи гил пиёла,  
Хушранг мисли лола.  
Кӯзааш кошинкорӣ,  
Чун манори бухорӣ.  
(Номи бобом Камол аст,  
Худи бобом кулол аст).

Шеър ба қалами шоири шинохта Гулназар Келдӣ тааллуқ дошта, мусиқияшро композитори шинохта ва маҳбуби бачагон Чӯрахон Обидпур эҷод кардааст.

Суруд аз ҳунар ва ҳунармандии бобои кулолгар, ки даҳ панчааш ҳунар асту ба созандагӣ машғул, нақл намуда, хонандагонро ба меҳнатдӯстӣ ва ҳунаромӯзиву ҳунармандӣ даъват мекунад.

*Ҳунар омӯз, к-аз ҳунармандӣ,  
Даркушой кунӣ, на дарбандӣ.*

Низомии Ганҷавӣ.

Қисматҳои андак мушкили омӯзиши суруд ин аз худ намудани тақтеҳои 2-юм ва 4-ум дар мисраи аввали суруд, сароидани нотаҳои ҳаштӣ, чорякӣ ва чорякии нуктадор мебошанд.



Но - ми бо-бом Ка-мол аст, Ху - ди бо-бом ку-лол аст.

Инчунин, дар тактеи сеюми нақарот мадиди овозии калимаи «хушранг», ки баъди нотаи чорякӣ, ду нотаи ҳашякии бо хатти камон пайваस्तшуда ва баъдан боз нотаи чорякӣ омадаанд. Сароидани чунин пайиҳамии нотаҳо барои хонандагони синфи 3-юм мушкилӣ мекунад.



Со - зад зи гил пи-ё - ла, Хуш - ранг мис - ли ло - ла.

Бинобар ин, барои рафъи ин мушкилот аввал такроран (якчанд маротиба) аз ҷониби ҳуди муаллим ва баъд дар якҷоягӣ бо хонандагон сароидани суруд тавсия карда мешавад. Дар асл бошад, оҳанги суруд хеле хотирмон буда, бо шавқи баланд аз худ карда мешавад.





# ЧҮЧАХО

Шеъри Н. Тиллозода

Мусиқии В. Абдурахмонов

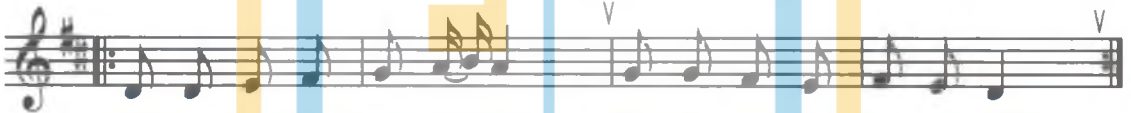
Бозавқ

*mf*



Ту - ту - ту - ту ба ин чо,

Би - ё - ед, эй чӯ - ча - хо.



Шу-мо-ро дон ме-ди-ҳам,

Ре-за-и нон ме-ди-ҳам.



На-тар-сед аз ман шу-мо,

На-лар-зед аз ман шу-мо,



Шу-мо-ро дон ме-ди-ҳам,

Ре-за-и нон ме-ди-ҳам.

Хотима:



Ту - ту - ту - ту чӯ - ча - хо,

Ту - ту - ту - ту чӯ - ча - хо.

1

Ту-ту-ту-ту ба ин чо,  
Биёед, эй чӯчаҳо.  
Шуморо дон медиҳам,  
Резаи нон медиҳам.

2

Натарсед аз ман шумо,  
Наларсед аз ман шумо,  
Шуморо дон медиҳам,  
Резаи нон медиҳам.

Суруд барои бо олами наботот ва парандагон боз ҳам наздиктар шинос шудани кӯдакон ва дӯст доштани он мусоидат мекунад.

Омӯзиши суруд барои дар хонандагони синфи 3-юм тарбия намудану расидан ба мақсадҳои дар пешгузошташуда, яъне, тоза сароидани суруд, талаффузи раво ва буррои ҳиҷоҳо мувофиқ аст.

Диапазони суруд чандон калон нест.



Аз нотаи **ре**-и октаваи якум то нотаи **си**-и октаваи якум буда, барои омӯхтану сароидани суруд мусоидат мекунад. Ҳаракатҳои якмароми (ба боло ё ба поён) оҳанг, овозхонии дуруст ва тозаро таъмин менамоянд. Ба қисматҳои кӯтоҳ тақсим шудани оҳанги суруд дар бачаҳо дуруст гирифтани нафас, оромона, нақанда сароидани ҳиҷоҳо ва то охири банди суруд сарфакорона тақсим намудани нафасро бедор мекунад.



Мазмун ва мундариҷаи суруд имконият медиҳад, ки эҷодкорона рафтор намуда, суруд дар якҷоягии яккахон ва хор иҷро карда шавад.

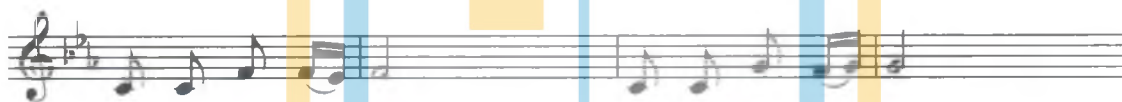
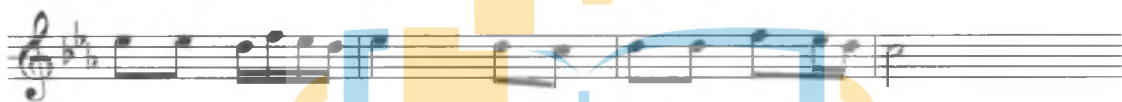
Суруд хушҳолона, хушоҳанг, як дараҷа шӯхиомез ва бо завқ сароида мешавад.



Шеъри Латофат Кенчаева

Мусиқии Қ. Ҳикматов

**Moderato** (муътадил)



Эй мах-за-ни меҳр,

Эй ко-ни ҳик - мат,



Ҳар рӯ - зи ум - рат,

Дар - си ҳа - қи - қат.

**Нақарот:**



Му - ал - ли - ми мо!

Му - ал - ли - ми мо!



**Хотима:**

Му - ал - ли - ми мо!

Му - ал - ли - ми мо!



Ро - хи ҳа - ё - тат,

Шоҳ-ро - хи не - кист,



**1**  
Эй махзани меҳр,  
Эй кони ҳикмат,  
Ҳар рӯзи умрат,  
Дарси ҳақиқат.

**Нақарот:**  
Муаллими мо!  
Муаллими мо!

**2**  
Роҳи ҳаётат  
Шоҳроҳи некист.  
Даргоҳи умрат  
Даргоҳи некист.

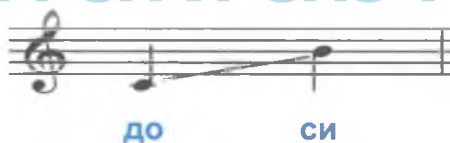
**Нақарот:**  
Муаллими мо!  
Муаллими мо!

Шеъри «Муаллими мо» ба қалами шоираи шинохтаи тоҷик Латофат Кенчаева тааллуқ дошта, оҳангашро композитори болаёқат Қ. Ҳикматов эҷод намудааст.

Мазмун ва мундариҷаи суҳан бо оҳанг пурра мувофиқ аст, яъне ҳам шеър ва ҳам оҳанг хусусияти хоси ин сурудро инъикос мекунамд.

Суруд меҳру муҳаббати беандозаи шоғирдро нисбат ба устод-муаллим таҷассум намуда, намунаи ҳақиқатҷӯӣ ва ибратомӯз будани онро ифода менамояд.

Диапазони суруд калон нест. Аз нотаи «до»-и октаваи якум то нотаи «си»-и октаваи якум.



Дар вақти омӯзиш ба дуруст (тоза ва мулоим) сароидани тактеи шашуми суруд, ки овоз дар ҳаҷми як тактеъ бо нотаҳои чорякӣ ва ду нотаи ҳашякӣ, ки бо хатти камон пайваست шудааст, диққат додан лозим аст.





Дар нақароти суруд овозхонии дуовоза пешкаш шудааст, ки сароидани ин порча дар синфи 3-юм, албатта мушкилӣ дорад.



Лекин ҳаминро низ қайд кардан лозим меояд, ки сароидани дуовозаҳо, аз қабili ин фосила (яъне, терсия) қулай буда, барои иҷроиши хуб дастрас мебошад.

Вақти омӯзиш ҳақдалимкон қобилияти сарояндагии синфро ба назар гирифта, баъд ба гуруҳҳо (овозҳои 1 ва 2) тақсим карда, бо онҳо алоҳида-алоҳида сароидан мувофиқи мақсад хоҳад буд.

Дар сурати кифоя набудани қобилияти сарояндагии синф, сароидани овози асосии оҳанг (овози болоӣ) тавсия дода мешавад.

Суръати суруд муътадил буда, оромона ва бо муҳаббат сароида мешавад.

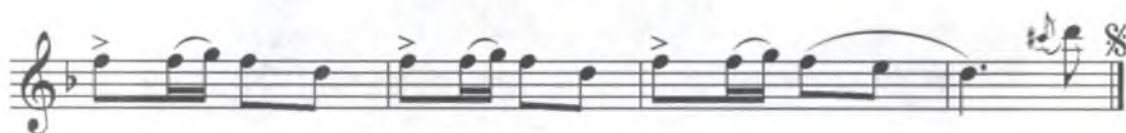
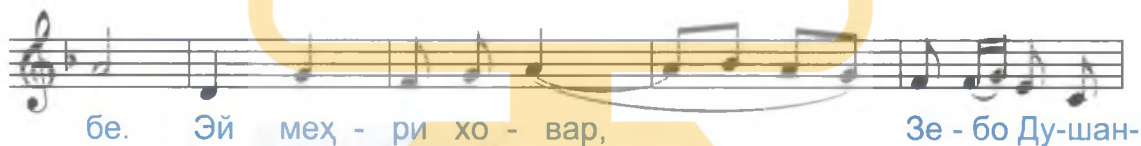
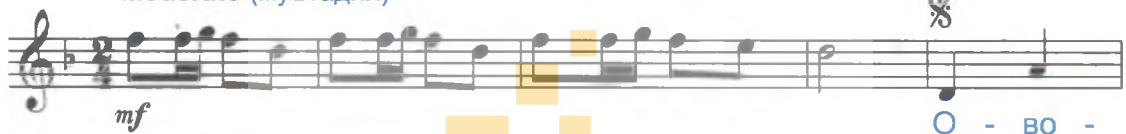


# ЗЕБО ДУШАНБЕ

Шеъри М. Ҳайдаршо

Мусиқии Н. Бобокалонова

**Moderato** (муътадил)



1

Овозаи Шарк,  
Дарвозаи Шарк,  
Барно Душанбе,  
Эй қалби кишвар.

Эй меҳри ховар } 2 - бор  
Зебо Душанбе }

2

Шаҳри Гулобод,  
Нури дили мо,  
Умри ту ҳаштод,  
Меҳри дили мо.

Зебо Душанбе } 2 - бор  
Воло Душанбе }

3

Шаҳри дилафрӯз,  
Мо бо чавонӣ.  
Бо ҳар шабу рӯз  
Партавфишонӣ.

Зебо Душанбе } 2 - бор  
Эҳё Душанбе }

Пеш аз омӯзиши суруд дар бораи диёри офтобиамон Тоҷикистон, дар бораи дастовардҳои давраи истиқлол ва ҷонбозиву талошҳои фарзандони барӯманди тоҷик, оид ба рӯз аз рӯз сарсабзу хуррам ва ободтар гаштани пойтахти азизамон – шаҳри Душанбе суҳбат оростан, бешубҳа, боиси зиёд гардидани шавқу ҳаваси хонандагон баҳри азхудкунии суруд мегардад.

Суръати суруд муътадил буда, бояд оромона ва бидуни саросемагӣ иҷро карда шавад. Диапазони суруд аз нотаи «ре»-и октаваи якум то «ре»- октаваи дуюм садо медиҳад.



Дар навбати аввал, омӯзгор оҳангро дар алоҳидагӣ якчанд маротиба навохта, баъд бо матни суруд ба сароидан ва омӯзиши он оғоз менамояд, ки мувофиқи мақсад аст. Мавриди омӯзиш ба саршавии қисмати аввал, тақтеъҳои якҷум ва дуҷум диққат додан лозим аст, чунки баъд аз тақтеи якҷум сароидани нотаҳои чорякӣ, дар тақтеи дуҷум нотаҳои ҳаштӣ, ду шонздаҳӣ ва як нотаи чорякӣ меояд, ки ин як дараҷа мушкилиро пеш меорад. Бинобар ин, ду тақтеъро якҷанд маротиба тақрор ба тақрор омӯзондан зарур. Ин амалро дар тақтеи шашум низ гузаронидан лозим аст.



Мушкили дигар дар мисраи «эй меҳри ховар», дар тақтеи чордахум ва понздаҳуми суруд дар калимаи «ховар», дар мадиди овозии ҳиҷои «вар», ки якҷанд нотаи чорякӣ ва ҳаштӣ бо хатти камон ба ҳам пайваست мешаванд, дучор меояд.



Талаффузи бурро ва возеҳи хонандагонро низ бояд дар назар дошт.

«Овозаи Шарқ», «Шаҳри Гулобод», «Дарвозаи Шарқ» ё ки «Умри ту ҳаштод» ва ғайра.





## МУНДАРИҶА

Суруди миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон.....	3
Аз муаллиф.....	4
«Мактаби мо». Шеъри Н. Розик, мусиқии А. Меликов.....	7
«Ҳарфе, ки мо мехонем». Шеъри Гулназар, мусиқии Ҷ. Обидпур.....	11
«Муаллим». Шеъри И. Мирзоев, мусиқии Н. Бобокалонова.....	15
Мусиқӣ мешунавем. «Пурсишҳо». Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ, мусиқии Ҷ.Обидпур.....	19
<b>Ҷамъбасти чоряки I. Дарс концерт.....</b>	<b>23</b>
«Чароғаки раҳнамо». Шеъри А. Бобоҷонов, мусиқии Ш. Шарифов.....	24
«Офтобаки зарринрӯ». Шеъри Н. Розик, мусиқии Ҷ. Рустамова.....	29
<b>Ҷамъбасти чоряки II. Дарс-концерт.....</b>	<b>33</b>
«Пойга». Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ, мусиқии Ҷ. Обидпур.....	34
«Праздник». Шеъри О.Висотский, мусиқии М.Иорданский.....	37
«Модар». Шеъри А. Қодирӣ, мусиқии Т. Аюбов.....	40
«Наврӯз». Шеъри Н. Ҷурахонзода, мусиқии Ҷ. Обидпур.....	44
<b>Ҷамъбасти чоряки III. Дарс-концерт.....</b>	<b>48</b>
«Боронак». Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ, мусиқии Қ. Яҳёев.....	49
«Кабӯтари ман». Шеъри У.Раҷаб, мусиқии Т. Сатторов.....	52
Мусиқӣ мешунавем. «Мепарварам». Шеъри А. Шукӯҳӣ, мусиқии Ф.Солиев.....	57

<b>Чамъбасти чоряки IV. Дарс-концерт.....</b>	<b>59</b>
«Булбулакони Ватан». Шеъри А. Ҳаким, мусиқии П. Соҳибова.....	60
«Модарҷонам, модарҷон». Шеъри Ҷ. Ҳошимӣ, мусиқии А. Тошматов.....	63
«Бобом кулолгар». Шеъри Гулназар, мусиқии Ҷ. Обидпур.....	65
«Чӯчаҳо». Шеъри Н. Тиллозода, мусиқии А. Абдурахмонов.....	68
«Муаллими мо». Шеъри Латофат Кенҷаева, мусиқии Қ. Ҳикматов.....	71
«Зебо Душанбе». Шеъри М.Ҳайдаршо, мусиқии Н.Бобокалонова....	74



Сафари Гулназар

# СУРУД ВА МУСИҚӢ

*(Китоби дарси барои синфи 3)*

Мухаррири мусиқӣ:	профессор Ҷ. Обидпур
Мухаррири адабӣ:	номзади илмҳои филологӣ, дотсент А. С. Аминов
Муқарризон:	профессор К. Ҳалимов профессор Ш. Ҳабибов омӯзгор Ш. Шарифов
Дизайн ва оройиш:	Ф. Мирзоев
Саҳифабанд:	И. Зокиров
Чопи компютерӣ	С. Зокирова

maktab.tj

© ҚДММ «Полиграф Групп»

Ба чоп 20.02.2013 имзо шуд.  
Андозаи қоғаз 70x100 1/16. Қоғази офсет.  
Гарнитурани Times New Roman Тj.  
Ҳаҷм 5 ҷузъи чопии асли.  
Адади нашр 50 000.